

AJER
AKADEMIC JOURNAL OF
EDUCATIONAL RESEARCH

ISSUE 6

**AKADEMIC JOURNAL
OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL**

November 2024

WWW.AJERUZ.COM

International Scientific Journal
AKADEMIC JOURNAL OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
November 2024

Tashkent 2024

O‘QUVCHILARINING TA’LIM JARAYONIGA IJOBIY
MUNOSABATLARINI RIVOJLANTIRISH

Qorayev Samaridin Barakayevich
Pedagogika fanlari doktori, professor.

Nurmatova Shaxnoza Shavkatbek qizi
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
“Boshlang‘ich ta’lim metodikasi” kafedrası o‘qituvchisi
e-mail: xusanbaevshahnoz@gmail.com
[Tel: +998901559777](tel:+998901559777)

Аннотация: В данной статье широко освещаются организация и управление процессами работы с детьми, положительно относящимися к уроку, структуры духовно-физиологического развития личности ребенка.

Ключевые слова: модернизация, структура, технология, инновация, развитие, образование, воспитание, самостоятельное образование, субъект, информация, интеллектуальный, объект.

Abstract: In this article, the organization and management of the processes of working with children who have a positive attitude to the lesson, the structures of the spiritual and physiological development of the child's personality are widely covered.

Key words: modernization, structure, technology, innovation, development, education, upbringing, independent education, subject, information, intellectual, object.

Kirish. Ta’lim tizimini modernizatsiya qilish ta’lim, fan, texnika va texnologiyaning jahon miqyosidagi zamonaviy yutuqlarini hisobga olgan holda ta’lim jarayonlarini ilmiy asosda tashkil etilishini ko‘zda tutadi. Ta’lim muassasalarida pedagogik jarayonlar tashkilotchilari dars intizomiga turlicha munosabatda bo‘ladigan bolalarning o‘quv faoliyatini tashkil etish va boshqarishning turli xil zamonaviy usullarini bilishi va ulardan oqilona foydalana olishi, o‘quvchilarga ta’sir ko‘rsatayotgan turli g‘oyalar yo‘nalishini aniqlay olishi, o‘quvchilar bilan individual ishlash qonuniyatlariga asoslanishi, darsga ijobiy munosabatdagi bolalar bilan ishlash bo‘yicha ilg‘or tajribalarni va fan-texnika yutuqlarini muntazam o‘rganib borishi hamda ularni o‘z faoliyatiga tatbiq etishi, o‘quvchilar faolligini ta’minlash va ularning hamkorlikka asoslangan o‘quv faoliyatini muvofiqlashtirish jarayonlarida innovatsion faoliyatni tashkil eta olishi zarur hisoblanadi [1].

O‘qituvchining ta’lim muassasida ta’lim-tarbiya jarayonini ilmiy asosda tashkil etishi va uni boshqarishi hamda o‘quvchilar fikrini o‘rganishi, shuningdek, darsga ijobiy munosabatdagi bolalar bilan ishlash jarayonlarida ularning ta’lim olishga bo‘lgan qiziqishini shakllantirib borishda shaxsiy rivojlanishning asosi bo‘lgan asosiy pedagogik tushunchalarning mazmun-mohiyati va amaliy ahamiyatini inobatga olish muhim ahamiyat kasb etadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili (Literature review). Bugungi kunda mamlakatimizda ta'lim tizimini rivojlantirish va takomillashtirishning nazariy, ilmiy va amaliy jihatlari, boshlang'ich ta'limni ijodiy tashkil etishning nazariy asoslari, ta'lim samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi omillarni bartaraf etish yo'llarini A.X.Abdullayev, Z.Abdqudusov, Z.Azimova, U.Inoyatov, N.Azizxodjayeva, S.T.Turg'unov, N.Q.Axmedovalar tadqiq etgan. Ta'lim olishga bo'lgan ijobiy munosabatlarni boshqarishning psixologik jihatlari L.S.Vigoskiy, E.G'.Foziyev Z.T.Nishanovalar tomonidan tadqiq etilgan.

Tadqiqot texnologiyasi (Research Methodology). Darsga ijobiy munosabatdagi bolalar shaxsining rivojlanishi avvalo, ularda shaxsiy sifatlarning shakllanishi bilan belgilanadi. Shunday ekan, darsga ijobiy munosabatdagi bolalar shaxsining jismoniy, aqliy, axloqiy va boshqa sifatlarining takomilini namoyon etadigan jarayon rivojlanish jarayoni hisoblanadi.

Rivojlanish – bu insonning ruhiyati va organizmidagi sifatiy o'zgarishlaridir. Bu o'zgarishlar ijtimoiy muhit, uy-joy sharoitlari, uning qurshab turgan kishilarning ta'siri natijasida yuz beradi. Insonga tug'ma ravishda xatti-harakatlarning hech qanday, na ijtimoiy, na noijtimoiy dasturlari berilgan emas. Har bir inson uchun, shaxs sifatida fazilat va shaxsiy sifatlarning shakllanish jarayoni amalda noldan boshlanadi. Shuning uchun ham ma'lum maqsadlarga yo'naltirilgan ta'lim-tarbiya sharoitlari dars intizomiga ijobiy munosabatdagi bolalarda shaxsiy sifatlarni shakllantirish va rivojlantirishning umumiy qonuniyatlarini inkor etmaydi [2].

Demak, darsga ijobiy munosabatdagi bolalar shaxsining jismoniy, aqliy, axloqiy va boshqa sifatlarining rivojlanishida, ya'ni ularga ta'lim berish va ularni tarbiyalashda jamiyat tomonidan tashkil etilgan ta'lim muassasalari hamda ta'lim-tarbiya jarayoni asosiy subyektlari hisoblangan o'qituvchilar faoliyati, ya'ni ta'lim muassasasida hukm surayotgan ta'lim-tarbiyaviy muhit muhim rol o'ynaydi.

Tarbiya – shaxsiy sifatlarning shakllanishi va rivojlanishida muhim ahamiyatga ega bo'lgan jarayon bo'lib, bir avlodning ijtimoiy tajribasini keyingi avlodlar tomonidan o'zlashtirishlarini va ularning ijtimoiy hayotga qo'shilishlarini ta'minlab beruvchi zaruriy faoliyatdir. Tarbiya - inson tarbiyalanganligining me'zoni sifatida shaxsiy sifatlarni shakllantirish bilan bog'liq holda tarixan shakllanib kelgan pedagogik tushuncha. Uning yordamida insonning shaxsiy sifatlarini rivojlanishiga tashqi muhitni ta'sirini fan va amaliyot isbotlab beradi. Inson butun umri davomida hayotda kimnidir tajribasiga tayanadi hamda unga asosan o'zining shaxsiy sifatlarini shakllantirib, rivojlantirib boradi. U faqat o'tmish me'rosxo'ri sifatida ijtimoiy hayotga qo'shib boradi va shaxsiy sifatlarga ega bo'ladi [3].

Hayotda tarbiya juda keng qo'llaniladi. Tajriba o'rgatish, tarbiyalash ommaviy axborot vositalari yordamida, san'at orqali, boshqaruv tizimi va tashkilotlarda siyosiy,

ma'naviy va ma'rifiy ishlarini tashkil etish orqali amalga oshirilishi mumkin. Bularni amalga oshirishda ma'lumot muhim ahamiyat kasb etadi.

Ma'lumot – ma'lum maqsadga yo'naltirilgan, insonda shaxsiy sifatlarning rivojlanishini ta'minlovchi, maxsus tashkil etilgan tizim bo'lib, o'qitish jarayoni va uning natijasi xisoblanadi.

Maxsus tashkil etilgan ma'lumot beruvchi tizim – bu ta'lim-tarbiya muassasasi, qayta tayyorlash va malaka oshirish instituti, o'quv-moddiy baza, moliya, kadrlar, ilmiy-metodik ta'minot. Ularda ma'lum maqsadlarga ko'ra tajribalar o'rgatish va o'rganish maxsus dasturlarga asosan tegishli ma'lumoti, kasb tayyorgarligi bor va yuksak axloqiy fazilatlariga ega bo'lgan shaxslar tomonidan amalga oshiriladi [4].

Ma'lumot aniq bir yoshdagi shaxslarda bilim, iqtidor va ko'nikmalarning o'zlashtirilganligini, intellektual qobiliyati ortganligini va ular asosida ilmiy dunyoqarash, shaxsiy sifatlari shakllanganligini, ularning ijobiy kuchlari va qobiliyatlarining qay darajada rivojlanganligini anglatadi.

Qachonki inson ma'lumoti to'g'risida gapirilganda uning ma'lumotliligi tushiniladi. Ma'lumotlilik – shaxsiy sifat ko'rsatkichi, ya'ni shaxsning rivojlanish darajasi, uning tajribasi, ko'nikma va malakalarni qay darajada o'zlashtirganligi va ulardan foydalanish va ular yordamida yangi bilim-ko'nikmalarni egallab, to'ldirib borish qobiliyatlari tushiniladi.

Ma'lumot to'g'risida gapirar ekanmiz ma'lumotli bo'lish uchun tarbiya o'zi yetarli emas, bunda ma'lum bir jarayonlar mavjud bo'lib, bu jarayonlarni tashkil etish negizida ta'lim tushunchasi mavjud.

Ta'lim – tajribalar almashinishi jarayoni bo'lib, rejali ravishda amalga oshiriladigan o'qituvchi-o'quvchi-o'qituvchi muloqoti, uning natijasida ma'lumot, ta'lim-tarbiya va rivojlanish amalga oshadi.

Ma'lumot olish tizimida ta'lim jarayoni muhim ahamiyat kasb etadi. Maqsadiga ko'ra u ikkita asosiy qismdan iborat: tajribalarni o'rgatish (o'qitish) va uni o'rganish (o'qish). O'qitish – milliy qadriyatlarimizni, hayotiy tajribalarni, fan va texnika sohasidagi yutuqlarimizni yosh avlodlarga o'rgatishni ta'minlaydi. O'qish – milliy qadriyatlarni, fan-texnika sohasidagi yutuqlarni, tajribalarni o'rganishga, tushunishga, tafakkurni rivojlanishiga, mustaqil fikrlashga va ulardan hayotda foydalanish uchun ko'nikma va malakalarni shakllantiradi. O'qitish – pedagogik faoliyat (o'qituvchi, tarbiyachi faoliyati), o'qish – o'quvchi (o'rganuvchi, tarbiyalanuvchi, ta'lim oluvchi) faoliyati. Ta'lim, tarbiya va ma'lumot tushunchalari bir-birini to'ldirishi hamda birinchisi-ikkinchisini, ikkinchisini-uchinchisi ta'minlovchisi [5].

Pedagogika fani o'zini-o'zi tarbiya, mustaqil ma'lumot, mustaqil ta'lim tushunchalari orqali insonning tug'ma talanti, qobiliyati, his-tuyg'ulari hamda ichki dunyosining shaxsiy rivojlanishidagi ahamiyatini yoritib beradi. Insonning ichki

dunyosida shunday harakatlanuvchi kuchlar mavjudki, bular shaxsiy sifatlarning rivojlanishida o'ziga xos amaliy ahamiyat kasb etadi.

O'zini-o'zi tarbiya – bu ichki tuyg'ular yordamida milliy qadriyatlarni, inson hayotidagi yutuq va muammolarni, tajribalarni o'rganish, ko'nikma va malakalar hosil qilish asosida shaxsiy sifatlarning rivojlanish jarayoni, ya'ni, mustaqil rivojlanish jarayonidir. Ta'lim - tarbiya jarayoni qanday tashkil etilmasin, o'zini-o'zi tarbiyalashsiz uni amalga oshirib bo'lmaydi.

Mustaqil ma'lumot – bu avlodlar tajribasini, fan va texnika yutuqlarini o'z ichki tuyg'ulari asosida mustaqil o'rganishga qaratilgan harakatlar majmuasining natijasi bo'lib, insonning shaxsiy sifatlarini mustaqil rivojlantirish jarayoni hisoblanadi. Mustaqil ma'lumot shaxsiy sifatlarning rivojlanishida, tajribalarni egallashida qulayliklar yaratsa, mustaqil ta'lim o'qish va o'rganishning asosiy poydevori hisoblanadi.

Mustaqil ta'lim – bu insonning o'zi tanlagan vositalar va adabiyotlar yordamida avlodlar tajribasini, fan va texnika yutuqlarini o'rganishga yo'naltirilgan shaxsiy harakatlar jarayoni. Bunda insonning ichki dunyosi, his-tuyg'ulari, mustaqil fikrlash qobiliyati muhim ahamiyatga ega bo'lib, bular shaxsiy sifatlarning shakllanishi va rivojlanishiga xizmat qiladi [6].

Tahlillar va natijalar (Analysis and results). Shunday ekan, tarbiya – o'zini-o'zi tarbiya, ma'lumot – mustaqil ma'lumot, ta'lim – mustaqil ta'lim tushunchalari bir-birini to'ldiruvchi hamda birini-ikkinchisi, ikkinchisini-uchinchisi ta'minlovchisi sifatida darsga ijobiy munosabatdagi bolalarda shaxsiy sifatlarning rivojlanishi hamda shaxsiy qobiliyatlarini shakllantirish uchun xizmat qilishini o'qituvchilar inobatga olishi muhim hisoblanadi.

Shuningdek, o'qituvchi va murabbiylar darsga ijobiy munosabatdagi bolalar bilan ishlash jarayonlarida muhim hisoblangan o'quv motivlarini shakllantirib borish texnologiyalarini izchil ravishda o'rganib borishlari, hamda darsga ijobiy munosabatdagi bolalar bilan ishlash jarayonlariga murakkab pedagogik tizim sifatida yondashuvni joriy etishlari zarur [7].

Xulosa va takliflar (Conclusion/Recommendations). Xulosa o'rnida shuni ta'kidlab o'tmoqchimanki, o'qituvchilar darsga ijobiy munosabatdagi bolalarning faoliyatiga ta'sir etadigan subyektiv hamda obyektiv omillarga har doim e'tibor berishi kerak. Tarbiyaviy munosabatlarda shaxsga turli vositalar orqali tarbiyaviy ta'sir ko'rsatiladi. Bunday vositalardan biri ta'lim muassasasi jamoasining san'atga qiziqishi, san'atga va san'at turlariga bo'lgan munosabatlardagi shaxsiy na'munasi bo'lib, bu ta'lim muassasasida san'at turlari bo'yicha to'garaklarni faoliyat ko'rsatishida, o'qituvchi va o'quvchilarni turli bayramlarda, ko'rik tanlovlarda va fanlar bo'yicha o'tkaziladigan kechalarda o'z qobiliyatlari bilan ishtirok etishlarida hamda bunday qobiliyat egalarini o'z vaqtida rag'batlantirilib borilishida namoyon bo'ladi.

1. Fuzailov S., Xudoyberganova M., Yo‘ldosheva SH.. Ona tili. – Toshkent.: O‘qituvchi, 2019.
2. Hayitov A.G‘ Umumiy o‘rta ta’limda informatika va hisoblash texnikasi asoslarini o‘qitishni kompyuterlashtirish nazariyasi va metodikasi. Toshkent, 2006. – B.245.
3. Inoyatov U.Xodjayeov B. Umumta’limiy kompetensiyalarni loyihalashtirishning kontseptual asoslari // Xalq ta’limi ilmiy-metodik jurnali, 2016. № 2, 8-b.
4. Iroda Azimova, Klaraxon Mavlonova, Sa’dullo Quronov, Shokir Tursun, Ona tili va o‘qish savodxonligi. 2-sinf. – Toshkent, 2021. – B.120.
5. Нурманова, Д. А., & Хусанбоева, Ш. Ш. (2021). ПОНЯТИЕ «ДИСКУРС» В СОВРЕМЕННЫХ ЛИНГВИСТИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЯХ. *Редакционная коллегия*.
6. Inoyatov U.I., Muslimov N.A., Usmonboyeva M., D. Inog‘omova. Pedagogika: 1000 ta savolga 1000 ta javob. – Toshkent, 2012.
7. Shavkatbekovna, N. S. (2023). INKLYUZIV TALIMDA DARSLARNI TASHKIL ETISHNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI. *Science and innovation*, 2(Special Issue 5), 212-216.
8. Nurmatova, S. (2023). PEDAGOGIK AMALIYOTDA UY TA’LIMINING RIVOJLANISH RETROSPEKTIVASI. *Namangan davlat universiteti Ilmiy axborotnomasi*, (7), 549-553.
9. Shavkatbekovna, N. S. (2023). History of the Development of Home Education in The Countries of The World. *Pedagogical Cluster-Journal of Pedagogical Developments*, 1(1), 13-18.
10. Shavkatbekovna, N. S. (2023). FORMATION STRATEGIES OF POSITIVE ATTITUDES TOWARDS THE LESSON IN FOREIGN COUNTRIES. *International Journal of Pedagogics*, 3(12), 126-131.

AKADEMIC JOURNAL OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
international scientific journal
6-son

Nashr qilingan sana: 27.11.2024.
Shrift: "Times New Roman".

“ACADEMIC JOURNAL” MCHJ

Manzil: 700096, Toshkent shahri, Chilozor tumani, Bog‘iston ko‘chasi, 116/6.
www.ajeruz.com, info@ajeruz.com, +998950457172